

Batı felsefesinin Varoluşçuluğa felsefi bakışında Friedrich Nietzsche ile varlık bulan, ‘Tanrısız Varoluşçuluk’un yanı sıra Sören Kierkegaard’la varlık bulan, ‘Dine bağlı bir Varoluşçuluk ‘ anlayışının geliştiğini görürüz.

Tanrısız Varoluşçuluk, Allah’a inanmanın insanın hürriyeti açısından tehlike arz ettiğini savunur. Kadercilikse bize sorumluluklarımızı unutturur.

Dine Bağlı Varoluşçulara göre, Allah mutlak bir varlıktır. İnsan kendi başına sorunlar karşısında yetersizdir. Varoluşun sonu hiçliğe değil Allah’a ulaşmalıdır.

Gerek ‘Tanrısız Varoluşçuluk’ gerekse ‘Dine bağlı Varoluşçuluk’ eski felsefi düşüncelere karşı çıkıp, varoluşun özden önce geldiği düşüncesinde birleşir. Realizm ve idealizmi sentezleyen bir anlayışla çağını yansıtan bir felsefe oluşturur.

Egzistansiyalist bir yazarın ana düşüncesi, insanın doğduğu andan öldüğü ana kadar içinde bulunduğu durumdur. Bu durum, insanı çeşitli seçimler yapmak durumunda bırakır. Seçim yapma zorunluluğu da insanı bunalıma iter.

Batıda 19. Yüzyılın ortalarından sonra başlayıp 1930’lu yıllardan sonra yaygınlaşan Egzistansiyalizmin Türk Edebiyatındaki yerinden ve yankılarından söz etmişim. Bu yazımda özellikle dine atfedilen tasavvuf anlayışından izler taşıdığı iddia edilen ve Yunus Emre’lere kadar uzanan bir çizgiye oturtulmaya çalışılan Varoluşçuluk anlayışından söz

etmek istiyorum:

Değerli kalem arkadaşım Sayın Dr. Osman TUĞLU'nun önerdiği Sayın Prof. Dr. İbrahim Agah ÇUBUKÇU'nun 'Yunus Emre'nin Felsefesi' adlı bir yazısıyla çıktım yola. Sayın İ. Agah ÇUBUKÇU: 'Batı varoluşçuluğunda varlık özden önce gelir.' dedikten sonra Yunus Emre'deki varoluşçuluğu Tanrı, İnsan, Evren anlayışıyla üç dereceli gördüğünü ifade eder. Böylece Yunus Emre'nin varoluşçuluğunun batı varoluşçularından temelde ayrıldığını kabul eder.

'Görülüyor ki Yunus'ta öz-varlık ilişkisini kesin biçimde ayırmak güçtür. Bilinç başka bir deyimle insanın ruhsal yönü bedenden önce ve Tanrı katında mutluluğa ermiştir. Yeryüzünde ise daha önce var olan bilince yani ruhsal öze beden eklenmiştir. Ancak sonradan öze eklenen bu bedensel varlık insanı etkilemiştir. İnsan, böyle ikili varoluşun sonucu olarak huzurunu yitirmiştir. Çünkü insanın bedeni beslenme ister. Gereksinme insanı çıkar ilişkileri içine iter. İnsanın özü ise Tanrı katındaki mutluluğa ulaşmak ister. Hiç değilse bedensel tutkuları aşarak yüksek değerler alanına yükselmek ister. Bu çatışma insanı tasaya ve sıkıntıya sürükler. İnsan yeryüzünde gariptir ve özlem çekmektedir. Bunun nedeni varlığındaki ikili durumdur. Başka bir deyimle öz – beden çekişmesidir. '

Rusya Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı profesörü *Svetlana Uturgauri*

'Bunalım Edebiyatı ve Modernizmin Sorunları' adlı eserinde:

' Bu "yeni edebiyat" ile ortaçağın tasavvuf nazmı arasında, çağdaş subjektivist felsefeyle ortaçağın dinsel-mistik bir İslam öğretisi arasında paralellik kurma ve bu öğretinin Batı'daki egzistansiyalist filozofların "buluşları" açısından daha önceden varolan bir zemin gibi gösterme çabası, Türk aydınlarının belirli bir kesiminde oldukça yaygın olan ve Doğu'nun merkez olarak alınması temeline dayanan fikirlerin bir görünüm biçimi olarak değerlendirilebilir.

Arap felsefesinin ve edebiyatının bazı sorunlarını inceleyen A. Sagadayev, tasavvufçuluğun egzistansiyalizm ruhunda yorumlanışının bir dizi yüzeysel yaklaşıma dayandığını göstermiştir.(5) Örneğin, tasavvuf asketizminin, tüm ağırlığı insanın iç dünyasındaki duygulara verme veya yazgı gücünün her şeye karşı üstün geleceğini ileri

sürme özellikleri, egzistansiyalizmin yabancılaşma ve çözümsüzlük anlayışıyla kıyaslanmaktadır. Ancak şu da biliniyor ki tasavvufçu öğretilerde yansıtılan panteist anlayış, varolan dünya ile mükemmel dünyanın birliğini savunmakta ve yeryüzündeki güzellikleri göksel güzelliklerin bir yansıması olarak değerlendirmektedir. Bu, ise özünde, çirkinlikler dünyasındaki parçalanmışlık ve kaos ile kişiliğin mutlak yalnızlığı üzerine egzistansiyalist öğretinin ileri sürdüğü temel tezlerle çelişmektedir.'

Bu iki değerli isimden hareketle tasavvuf anlayışının dini- mistik yapısına bakarken özellikle bu konudaki önemli bulduğum bir düşünceyi de paylaşmak isterim: ' Tasavvuf bir felsefe değil bir yaşam biçimidir.' (Bu düşüncemi, 'Dinle neyden Duy Neler Söyler Sana' adlı yazımda da dile getirmiştım.) Tasavvufçu öğretilerini geliştirirken düşüncelerinden değil, yaşadıklarından hareket eder. Onun bunaltılarında yalnızlık değil, Tanrı'dan uzak olmak vardır. Ana gayesi mutlak olanla birleşmek vuslata ermektir. Varlığın başlangıcında da sonunda da Tanrı vardır.

19. yüzyılın sonlarında yirminci yüzyılın başlarında özellikle Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşının bunalımlarından ortaya çıkan Varoluşçuluk anlayışıyla; 12. 13. yüzyıllarda özellikle Moğol istilasıyla tekke ve zaviyelerde varlık bulmuş Tasavvuf ekseni etrafında ilgi kurmak,—ortak birkaç noktası bulunsa bile- bu nedenle çok da gerçeği yansıtmaz zannımca. Ahmet Yesevi'den başlayan bu çizgide varoluş ve hiçlik kavramları ancak Fenafillah ya da Vahdet-i Vücut gibi tek ve mutlak olanla açıklanabilir ki bu da bizi nefsi terbiye ederek Tanrı'ya ulaşmak için acı çekmek düşüncesine götürür:

'Ol Kadirim kudret birlen nazar kıldı

Hurrem bolup yir astığa kirdim muna

Garip bendeng bu dünyadan güzer kıldı

Mahrem bolup yir astığa kirdim muna' Ahmet Yesevi/ Hikmet

19. yüzyıl şair/ devlet adamı Akif Paşa'nın 'Adem Kasidesi'nde işlenen varlık/ yokluk

düşüncesinden hareketle Varoluşçu felsefenin önde gelen isimlerinden Martin Heidegger'in etkisinde olduğu kabul edilir. Psikolojik, metafizik ve estetik öğelerin işlendiği eser bezgin ve hayattan bıkkın bir ruh halini dile getirir:

**'Sarf edip vârını aklın var ise var yok ol
Rahat istersen eğer eyle temennâ-yı adem**

**Yoğu var eylemeğe hayli çalıştım lâkin
Oldu sa'y ü talebim hep lev ü levlâ-yı adem' Akif Paşa**

□ Son Dönem edebiyatımızda 'Dine bağlı Varoluşçuluk' anlayışının adı geçen isimlerinden Sezai KARAKOÇ ve İsmet ÖZEL'e gelince, ben İsmet ÖZEL derim..Sezai KARAKOÇ'un bir dava adamı olduğu düşünenecek olursak Diriliş Nesli'nin Amentüsü, İslamın Dirilişi adlı eserleriyle daha siyasi bir argüman geliştirdiğini, zaman zaman da tasavvufa çok yakın olduğunu görürüz. Şiirlerinden yola çıktığımız zaman İkinci Yeniye yakın duruşuyla ortak noktalar tespit edebilsen de bence bu konuda üzerinde durmamız gereken isim İsmet ÖZEL olmalıdır:

'İnsan

eşref-i mahlûkattır derdi babam

bu sözün sözler içinde bir yeri vardı

ama bir eylül günü bilek damarlarımı kestiğim zaman

bu söz asıl anlamını kavradı

geçti çıvgınların, çıbanların, reklamların arasından

geçti tarih denilen tamahkâr tüccarı

kararmış rakamların yarıklarından sızarak

bu söz yüreğime kadar alçaldı

damar kesildi, kandır akacak

ama kan kesilince damardan sıcak

sımsıcak kelimeler boşandı

aşk için karnıma ve göğsüme

ölüm için yüreğime sürdüğüm ecza uçtu birden

aşk ve ölüm bana yeniden

su ve ateş ve toprak

yeniden yorumlandı.(İsmet ÖZEL/ Amentü)

1960'lı yıllarda ülkede pek çok insanın merak konusu olan Varoluşçuluk, Marksizm, Sürrealizm gibi akımlarla tanışır İsmet ÖZEL. Sosyalist bir düşünceden gelmesi daha sonra Dine yönelişinde de etkisini gösterecek. Farklı, özgün, dik çıkışlar yapan söylemleriyle dikkati çekecektir. Anlaşılır olmanın dışında yazdığı şiirlerinde haksızlığa başkaldırı vardır. Medeniyet ve yabancılaşma kavramlarını işlerken de Müslümanların tek tek kalitelerini geliştirerek çözüme ulaşabileceğini öngörür. Ütopik tavrı, hayata yabancılaşmış, bireyselleşmiş bir insan modeli oluşturmasıyla daha yakındır Varoluşçulara...

'Toparlanın Gidiyoruz' adlı yazısında şöyle der:

'Nereye mi? Nereden geldiysen oraya.. İnsanın nereden geldiği konusunda sarıh bir fikri olmasa da mutlaka bir yerden geldiğini idrak edecek seviyeyi tutturması iyidir. Böylece içinde gidilecek bir yeri olduğuna dair bir duygu taşıyabilir, o duygusal bölgeyi koruyabilir. Nereden gelmiş olursak olalım; hepimizin geldiği yer maneviyatımızın bir parçasıdır. Çünkü bu yer algılanabilir, işaret edilebilir, bir mekan bile olsa insan için taşıdığı maddi vasıflar bakımından değil, ihtiva ettiği mânâ bakımından önemlidir. Geri gidilemeyecek, dönülemeyecek bir yerden gelmiş olamayız. Gidilebilecek bir yerden geldiğimize şükredelim; çünkü toparlanın, gidiyoruz.'

Bu isimlerin dışında, Mustafa KUTLU'nun ilk öykülerinde, yer yer Ümit AKTAŞ şiirlerinde izi sürülmeye çalışılan Varoluşçu akım süreklilik gösteren bir tavır oluşturamamış ya da bu isimler, kaynağını İslamdan alan görüşlerini Varoluşçuluk düşüncesinin altını çizerek kullanmamışlardır..

11.11.2011